11199 - Cemaat Arkasında Tek Başına Safta Durmak

Soru

Bir kimse mescide girdiğinde cemaati namaz kılarken bulursa ve safta yeri yoksa, onların arkasında tek başına mı namaz kılmalı yoksa saftan birini yanına mı çekmelidir?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

İmam Ahmed'in mezhebinde ve birden fazla alimin tercihi olarak bilinen husus, saf arkasında tek başına namaz kılmanın geçerli olmadığıdır.

Şeyh İbn Useymin r.h’a bu konu hakkında soru sorulduğunda detaylı bir cevap verip şöyle demiştir:

Bu konu iki soruda değerlendirilir:

Birincisi: Saf arkasında tek başına namaz kılmak geçerli midir, değil midir?

İkincisi: Geçerli olmadığını söylersek, gelen kişi saffı dolu bulduğunda ne yapmalıdır?

Birinci soruya gelince alimler bu konuda ihtilafa düştüler:

Bazıları şöyle demiştir: Mazeretli veya mazeretsiz, saf arkasında tek başına namaz kılmak geçerlidir. Bazıları ise özürsüz kılınmasının mekruh olduğunu belirtmişlerdir ve bu da Maliki, Şafii ve Ebu Hanife'nin mezhebidir.

Buna delil olarak saffın arkasında namaz kılan kadının namazının geçerli olmasını göstermişlerdir. Bu konuda şer'i hükümlerde kadın ve erkeğin eşit olduklarını söylemişlerdir. Diğer delil ise Nebi s.a.v’in, saffa dahil olmadan rükuya varan Ebu Bekrete'ye namazı tekrarlamasını emretmemesidir. (Buhari 783).

Başka bir delile göre de Nebi s.a.v, arkasında namaz kılan İbn Abbas'ı namazda iken yanına çevirmiştir. (Buhari 117, Muslim 763)

Bu delillere göre namazın bir bölümünde tek başına kılmak caiz olduğuna göre tümünde de caiz olur. Nitekim bu durum namazı bozan bir husus olsaydı az veya çok bir sürede olmasında bir fark olmazdı.

Saffın arkasında kılmayı tek başına yasaklayan hadislere alimlerin cevapları ise şöyle olmuştur. Bu yasaklama mükemmellik açısındandır. Zira bir hadiste: "Yemek hazır olduğunda namaz olmaz." denmiştir. (Muslim 560)

Bazı alimler şöyle dedi: Saffın arkasında tek başına kılanın namazı geçersizdir. Bu da İmam Ahmed'in meşhur olan görüşü ve mezhebidir. Ancak diğer görüşüne göre namazı geçerlidir.

Bu görüşün delilleri ise şöyledir:

Ali b. Şeyban r.a'dan rivayet edildiğine göre Nebi s.a.v, saffın arkasında namaz kılan bir adam gördü, namazı bitirdikten sonra ona şöyle dedi: "Namazını tekrar kıl, zira saffın arkasında tek kılanın namazı geçersizdir." (İmam Ahmed, Hasen bir hadistir.)

Diğer delil ise şöyledir: Cemaat, toplanmak demektir. Bu da eylem ve mekân ile gerçekleşir. Eylem açısından memumların imamlarına tabi olmada toplanmalarıdır. Mekân açısından ise saflarında toplanmalarıdır. Şayet kişinin tek başına bir safta durmasını caiz olduğunu söylersek cemaat gerçekleşmemiş olur.

Kadının tek başına erkeklerin arkasında namaz kılmasının caizliğine şöyle cevap vermişlerdir: Sünnette kadına özel bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Enes r.a'dan rivayet edilen bir hadis: Ben ve yetim çocuk; Nebi s.a.v'in arkasında namaza durduk, ihtiyar kadın ise arkamızda durdu. (Buhari 234, Muslim 658)

Ebu Bekrete hadisinde ise sadece az bir süre boyunca tek başına kalmıştır ve bunun önemi yoktur.

İbn Abbas r.a'nın hadisinde ise Abbas, saffın arkasında istikrarlı bir şekilde durmamış, bilakis

geçme durumunda olmuştur.

Tek başına safta durmanın yasaklanmasının mükemmellik açısından olduğu iddiası kabul edilmez. Çünkü yasaklamada asıl amaç bir hususun tamamen yok sayılmasıdır. Bu mümkün değilse geçerliliğin yok sayılmasına itibar edilir. Bu da mümkün değilse kemalin yok sayılmasına itibar edilir. "Tek başına duranın namazı geçersizdir." hadisi de namazın geçerliliğini yok saymaktadır.

"Yemek hazır olduğunda namaz geçersizdir" hadisi ile delil getirmeleri iki yönden geçersizdir.

Birincisi: Buradaki illet kalbin yemekle meşgul olmasıdır, buna rağmen kalbin meşgul olması namazın geçersiz olmasını gerektirmez. Zira vesvese hadisinde şöyle rivayet edilir: "Şeytan namaz kılana gelir, bunu ve şunu hatırla der ve kişi böylece kaç rekât kıldığını hatırlamaz..." (Buhari 608, Muslim 389)

İkincisi: "Tek başına duranın namazı geçersizdir" hadisinde amaç namazın sıhhatinin geçersizliğidir. Çünkü Nebi s.a.v ona namazı tekrar kılmasını emretmiştir. Bunun sebebini tek başına kılmanın geçersiz olduğunu söylemiştir.

Vabisa'nın hadisinde ise Nebi s.a.v, saffın arkasında tek başına kılan bir adam görür ve ona namazı tekrar etmesini emreder. (Ebu Davud 682, Tirmizi 230)

Böylelikle anlaşıldığı gibi tercihli görüşe göre safta durmanın vacip olup saffın arkasında namaza duranın namazı geçersiz sayılır ve namazı tekrar baştan kılması gerekir. Çünkü vacip olan bir davranışı terk etmiş sayılır. Ancak bu vaciplik diğer vacipler gibi yerine getirilemediği takdirde, şer'i veya duyusal açısından yerine getirmek mümkün değilse hükmü düşer. Yüce Allah şöyle buyurdu: "Gücünüz yettiğince Allah'tan sakının." (Teğabun 16)

Nebi s.a.v şöyle demiştir: "Size bir şeyi emrettiğimde onu elinizden geldiğince yerine getiriniz." (Buhari 7288, Muslim 1337)

Buna binaen safta yer bulduğu müddetçe kişinin safta durması vaciptir. Şayet yer bulmazsa vaciplik hükmü düşer, aynı şekilde şer'i olarak yer bulamazsa yoksa vaciplik hükmü düşer.

Birinci durumun örneği: Saffı dolu bulduğunda kişi tek başına kılabilir, çünkü acziyet ile birlikte vaciplik olmaz. İkinci durumu örneği: Bir kadın erkeklerle namaz kılmak istediğinde tek başına onların arkasında safta durur. Nitekim bu sünnette sabittir. Hatta bu rivayetin üzerine kıyas yapılarak safta yer bulamayan erkek de tek başına namaz kılabilir. Çünkü duyusal mazeret şer'i mazeret gibidir.

Durum şöyle açıklanabilir: Şayet bir kimse mescide girdiğinde saffı dolu bulduğunda imamın yanında durur, önündeki saftan birisini yanına çeker, tek başına cemaatten bağımsız namaz kılar veya imama tabi olarak saffın arkasında tek başına kılar. Ancak imamın yanına ilerlemesinde şu hususlar mevcuttur:

1-Tek başına özel olarak imamın yanında durması sünnete muhaliftir. Nebi s.a.v'in Ebu Bekir'in yanında durması delil getirilemez (Muslim 413) çünkü gelip duran imamın kendisi olup onun yerine geçenin yerine durmuştur. Ayrıca Ebu Bekir'in saffa dönmesi mümkün değildi, bununla birlikte Nebi s.a.v'in tekbirlerini aktarmak için onun yanında durması maslahat icabıdır.

2-Saffı dolu bulup imamın yanına ilerlemek, cemaate eziyet ve rahatsızlık verir.

3-Ondan sonra gelecekler için saffın oluşmamasına neden olur. Çünkü tek başına durduğunda başkası gelir ve saf oluşturabilirler.

Öndeki saftan birisini çekik saf oluşturmasında ise üç olumsuz husus mevcuttur:

A-Safta boşluk oluşturmak, oysa Nebi s.a.v safların sık tutulmasını emretmiş ve şeytana boşluk bırakılmasını yasaklamıştır. (Ahmed 5691, Ebu Davud 666,Elbani sahih demiştir)

B-Fazilet açısından daha üstün bir saftan daha düşük saffa çekmek, çekilen için bir haksızlıktır.

C-Namazın huzurunu bozar, belki de onu çeken kişi ile tartışmaya neden olur.

"Onların arasına girseydin veya onlardan birini yanına çekseydin" hadisi ise zayıf olup delil olacak nitelikte değildir. (Taberani el Evsat 8374, el Heysemi çok zayıftır, dedi.)

Cemaati bırakıp kişinin tek başına kılması ise gücü yettiği halde vacip olan cemaati bırakması

hükmündedir. Bu da ayrıca günaha girmek sayılır.

Cemaat ile saffın arkasında tek başına durması elinden geldiği kadarıyla vacibi yerine getirmektir. Çünkü cemaatle kılan kişiye iki durum vaciptir. Birincisi cemaatle kılması, diğeri ise onlarla safta durmasıdır; birisinin yerine getirilmesi mümkün olmadığında diğerini yerine getirmekle yükümlüdür.

Şayet "Tek başına safta duranın namazı geçersizdir" hadisi genel olup namazın kemali ile detay içermediği söylenirse şöyle cevap verilir: Bu, safta durmanın vacipliğini terk eden kişi için geçerlidir. Şayet buna gücü yetmezse hüküm ondan düşer. İnsanın elinde olmayan bir neden için namazı geçersiz saymak mümkün değildir.

Bu konuya benzer bir husus daha mevcuttur:

-"Fatiha suresini okumayanın namazı geçersizdir" (Buhari 756, Muslim 394)

-"Abdesti olmayanın namazı geçersizdir" (Ahmed 9137, Ebu Davud 101, İbn Mace 399)

Oysa Fatiha suresini okumaya güç yetiremeyen kişi Fatiha suresi miktarınca Kur'an okur veya Allah'ı zikrederse namazı geçerlidir. Aynı şekilde abdest için su bulamayan kişi teyemmüm aldığında namazı geçerlidir.

Cevabın özeti: Safta durmak vaciptir. Saffın dolu olduğunu gören kimse saffın arkasında safta durur, imamın yanına geçmez, kimseyi de yanına çekmez ve cemaati da bırakmaz.

Mazeretli olarak cemaat namazını, tek başına safta kılmanın caizliği, Şeyhulislam İbn Teymiye, Şeyh Abdurrahman Sadi ve genel olarak bu durumu caiz gören alimlerin tercih ettiği görüştür.

"Mecmû'u Fetâvâ ve Rasâili Muhammed b. Salih el-Useymîn"; c: 15, s: 186

En iyisini Allah bilir.